TSVISHN RUINEN UN

Moses Schulstein

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

פֿאַרלאַג
אַרבעטער
רינג
ביי דער
בילדונגס־קאָמיטעט
פֿון
אַרבעטער־רינג

יצחק האט זיך גענומען צו דער ארבעט. ע
אנגעהויבן איבערצוגיסן דער מוטערס בלוט צום זו
דער גאנצער צייט האט זיין האנט קיין ציטער ניט
די אפעראציע האט זיך פולקום איינגעגעבן. די
מיטן זון זיינען ביידע געבליבן לעבן.

א גאנצע נאכט איז יצחק געשטאנען איבע
און אכטונג געגעבן אויף אים. אז די ערשטע
פון דער זון האבן אריינגעשיינט אין צימער, ז
יצחק אנגעטאן און זיך געזעגנט מיט זיי.

— איצטער בין איך רואיק, — האט ער גע
איך בין זיכער, אז איר וועט ביידע זיין געזונט און

די גליקלעכע מוטער האט ניט געוואוסט ווי
צודאנקען.

און גייענדיק אהיים צוריק, איז יצחקן גע
גוט אויפן הארצן! דער אמת איז געבליבן אן
צרות וואס ער איז אויסגעשטאנען האבן אים פ
געקענט דערווייזן, אז ער איז אומגערעכט.

געקומען אהיים, האט ער געזאגט צו לאהן

— פריי זיך, לאה! איך האב מיט הצלחו
געגאסן בלוט. דו זעסט, אז דער אמת בלייבט
אן אמת; ער האלט אויס די גרעסטע נסיונות,
זאך אין דער וועלט וועט אים ניט אפלייקענע

ייער א סך בלוט. ער ליגט אויפן טויטן־בעט און
אקטוירים האבן אים אפגעזאגט דאס לעבן.

- ראטעווע מיין זון, — האט זי זיך געבעטן, —
בער אין אים מיין בלוט. בעסער וועל איך שטארבן
ער!

חק האט איר געזאגט, אז איבערגיסן בלוט קאן
ילו יא, דאס איז אבער זייער א געפערלעכע זאך.
י האט געקלאגט און איז ניט אפגעטראטן:

- דעם פויפסט — האט זי געטענהט — האבן אויך
אקטוירים אפגעזאגט דאס לעבן, און דו האסט אים
עראטעוועט; דריי יאר נאך דער אפעראציע האט
לעבט. נאר דו קאנסט ראטעווען מיין קינד! רא־
אים, און קיין זאך וועט מיר ניט זיין צו טייער דיך
רידיקן!

חק האט רחמנות געקראגן אויף דער אומגליקלע־
רוי, ער האט אבער ביי זיך ניט געקאנט פועלן אונ־
נעמען זיך צו מאכן די אפעראציע. ער האט זיך
נט אין דעם טויט פון זיינע קינדער. ער האט דער־
ם בילד ווי זיי צאפלען זיך פארן טויט...

ער צער פון דער פרוי איז אבער געווען זייער
און ער האט זיך באשלאסן דאס צו טאן.

- איך דארף ניט דיין געלט! — האט ער געזאגט צו
- איך וועל איבערגיסן דיין בלוט צום זון נאר מיט
נאי: מ'זאל דערנאך צו מיר קיין טענות ניט האבן,
י וועט איינער פון אייך שטארבן.

- אז דיין הילף וועט מיין זון סיי ווי סיי שטארבן,
ט די פרוי פריילעך געזאגט, — מיין לעבן איז מיר
יער.

חק האט גענומען די נייטיקע אינסטרומענטן און
ועק צו איר אהיים. זי האט אים אריינגעפירט צום
. ער האט דערזען א שיינעם בחור וואס איז גע־
לאס ווי א טוך, כמעט ווי טויט.

זי האט געוואלט אויפשטיין, נאר יצחק האט

געהאלטן.

— לאה, איך האב אפגעטאן נאר א האלבע א
און ער האט ווידער גענומען דעם מעסער און
אראפגענומען די בעלמע פון דעם רעכטן אויג.

לאה האט אנגעהויבן צו זען אויף ביידע אויג

— נאך עטלעכע טעג מוזסטו צוליידן, לאה, —
יצחק געזאגט צו איר. — איצטער מוזסטו עטלעכ
ליגן מיט פארבונדענע אויגן, ביז די וואונדן וועל
אין גאנצן פארהיילן.

לאה האט געטאן אלץ, וואס יצחק האט איר ג
אין עטלעכע טעג ארום האט יצחק אראפגענומ
אירע אויגן דעם באנדאזש.

— איצטער — האט ער געזאגט צו איר —
ווידער אנקוקן גאטס וועלט!

לאה האט א קוק געטאן אויפן מאן און האט
נאנדערגעוויינט פון פרייד. זי האט אים גענומ
די הענט.

* * *

באלד האט מען זיך דערוואוסט אין דער
שטאט, אז יצחק האט זעעוודיק געמאכט זיין פר
האבן זיך זייער געוואונדערט וואס ער, דער גע
טער, האט דאס מאל אויך ניט מורא געהאט אויסצ
אן אפעראציע אויף זיין אייגענער פרוי. איצט
אלע פארשטאנען, אז יצחק איז א גרויסער מענ
שם איז געוואקסן און געוואקסן.

איין מאל איז צו אים אריינגעקומען א פר
רייך אנגעטאן. זי איז אים געפאלן צו די פיס
אים גענומען בעטן רחמים, ער זאל ראטעווען
יצחק האט זי אויפגעהויבן און האט זי פונ
פרעגט וואס מיט איר זון איז.

און זי האט אים דערציילט, אז גזלנים זי

דערהערט די ווערטער, האָט זיך לאה זייער דער־
קן: „צי איז ער חלילה ווידער פֿון זינען ניט אַראָפּ?"
איז איר אײַנגעפֿאַלן. נאָר יצחק האָט ווידער געזאָגט
יר:

— יאָ, לאה, דו וועסט ווידער דערזען די זון, דעם
, די גרינע וועלדער!

לאה האָט פֿאַרשטאַנען, אַז יצחק מיינט דאָס אויף אַן
. זי איז בלאַס געוואָרן און האָט מיט טרערן אין די
געפֿרעגט, צי ער איז זיכער, אַז די אָפּעראַציע וועט
אים אײַנגעבן, צי האָבן אים די איבערגעקומענע צרות
אויסגעלערנט צו זײַן פֿאָרזיכטיק.

— טײַערע מײַנע, — האָט איר יצחק געענטפֿערט, —
ויסן, אַז אונדזער אומגליק האָט מיך אַ סך אויסגע־
ט. דער אמת בלײַבט אָבער אַלע מאָל אַן אמת.
וויים וואָס איך רייד, איך טראַכט שוין לאַנג ווי צו
דיך זעעודיק!

לאה האָט זייער ליב געהאַט איר מאַן און האָט זיך
לאָזן אויף אים:

— טו מיט מיר וואָס דו ווילסט. איך בין גרייט אַלץ
ערצוטראָגן, אַבי נאָר דיך, מײַן פֿרײַנד, צו זען.

— מאָרגן וועלן מיר זיך זען! — האָט ער געזאָגט צו

אויף מאָרגן אין דער פֿרי האָט ער זי אַוועקגעלייגט
אַ סאָפֿע און האָט צו איר געזאָגט:

— לאה, מיט די לעצטע כּוחות לײַד צו עטלעכע מי־

האָט גענומען זײַן שאַרפֿן מעסער און האָט זיך צו־
ט צו איר אויג. זײַן האַנט האָט ניט געציטערט.
און פֿלינק האָט ער אַראָפּגענומען די בעלמע פֿון איר
אויג. לאה האָט אַפֿילו קיין געשריי ניט געטאָן,
ט מיט אַ מאָל דערזען איר מאַן.

— טײַערער מײַנער! — האָט זי אויסגעשריִען. —
פֿאַרלאַנג איז מקוים געוואָרן — איך האָב דיך ווי־

יצחק אליין איז דערווײַל ארומגעגאנגען מיט א
געדאנק: ווי נעמט מען אראפּ די הײַטלעך פֿון
און מען מאַכט זי ווידער זעעוודיק? קיינעם
וועגן דעם ניט דערציילט. אויף גאַנצע טעג
זיך פֿאַרשפּאַרן בײַ זיך אין צימער און אַלץ
כער, וואו עס באַשרײַבן זיך די אויגן־קראַנקייטן.
ווײַז פֿלעגט ער אויסשנײַדן די אויגן בײַ טויטע
הינטלעך, כּדי צו דערגיין ווי זיי זײַנען געבויט.

איין מאָל האָט ער געכאַפּט א קאַץ וואָס האָט
בעלמעס אויף די אויגן. יצחק האָט זיך זייער
מיט דעם און געפּרואווט אראָפּנעמען בײַ איר
מעסער די בעלמעס פֿון די אויגן.

ער האָט זי פֿעסט צוגעבונדן צום טיש, גענו
מעסער און אראָפּגענומען פֿריִער איין בעלמע,
די אַנדערע. די אָפּעראַציע האָט זיך פֿולקום
און די קאַץ איז זעעוודיק געוואָרן. אין א קורצ
אַרום האָט ער בײַ נאָך א קאַץ אראָפּגענומען א
נאָך דעם האָט ער א סך מאָל איבערגעחזרט די
ציע און זעלטן ווען זי האָט זיך אים ניט אײַנגע

נאָך יעדן מאָל פֿלעגט ער אַלץ טראַכטן:
אַז איצט קען מען שוין מאַכן לאָזן די אָפּעראַצי
האַנט איז שוין גענוג פֿלינק און גרינג". נאָר
אַלץ ניט געקאָנט פּועלן בײַ זיך און זיך אַלץ
מיט דער דעה: „ניין! איך וועל בעסער נאָך
און וועל נאָך א מאָל מאַכן א פּראָוווּ!"

אַנדערטהאַלבן יאָר האָט ער געוואַרט און
געמאַכט א פּרוּאוו נאָך א פּרואוו. דער אומ
זײַנע קינדער האָט אים אויסגעלערנט צו זײַן
סוף־כּל־סוף האָט ער אָבער באַשלאָסן צו מאַכן
ראַציע, איז אַרײַן צו לאהן אין צימער און האָט
די גוטע בשורה:

אָפּט געוואָרן. ניין! אַליין בין איך שולדיק אין
טויט. מײַנע אומגעניטע הענט, מײַן שוואַכער
און מײַן קליינער פֿאַרשטאַנד — אָט ווער ס'איז
יק!

— ס'איז אָבער פֿאָרט אַן אוממעגלעכע זאַך איבער־
ן בלוט פֿון איין מענטשן אין דעם אַנדערן.

צחק האָט זיך געהאַלטן בײַ דעם זײַניקן:

— וואָס ס'האָט זיך געטראָפֿן אַן אומגליקלעכער
איז נאָך ניט קיין באַווײַז. צי דען ווען מיר
ן פֿאַר אַ חכם דעם מענטשן וואָס וועט זיך אָפּהאַקן
נט מיט אַ האַק און וועט דערנאָך זאָגן אַז די האַק
ט קיין ניצלעכע זאַך?

לאַנג האָט זיך יצחק געאַמפּערט מיט די קרובֿים און
י שכנים. לאה איז די גאַנצע צײַט געזעסן און האָט
נט שטילערהייט. יצחק האָט זיי ניט געקאָנט אי־
יידן. ער איז אָבער געבליבן בײַ זײַן מיינונג.
אָרן אַוועקגיין אַהיים האָבן זיי אַזוי געזאָגט צו

— שווערע לײַדן האָסטו, יצחק, אַריבערגעטראָגן,
וועסטו שוין מער קיין בלוט ניט איבערגיסן, דו
שוין דאָס מער ניט אויספּרוּווון אויף דײַנע נאָענטע.

5

קורצע צײַט איז אַריבער און פֿאַר יצחקן האָבן זיך
אָנגעהויבן בעסערע טעג. ער איז ווידער בײַ זיך
ער היים מיט זײַן פֿרוי. ווי אין די אַמאָליקע יאָרן
ער ווידער אין זײַן קאַבינעט און לייענט וויסנשאַפֿט־
ביכער אויף פֿאַרשיידענע שפּראַכן, היילט קראַנקע,
האָבן ווידער אָנגעהויבן צו קומען צו אים. זײַן גע־
האָט זיך ביסלעכווײַז אין גאַנצן פֿאַרבעסערט. איין
אַר פֿלעגט פֿאַראומערן זײַן לעבן — וואָס די קינדער
ניטאָ.

צחק איז ווידער געוואָרן באַוואוסט. די גאַנצע
ן האָט ווידער מיט אים געשלונגען, ווייל ער האָט

לאה האָט קיין וואָרט ניט געקענט אַרויסריידן
האָט זיך פֿונאַנדערגעוויינט און איז געפֿאַלן אין חל
יצחק איז געשטאַנען איבער איר און האָט ביטער געוו
ביי אַהרנען האָבן זיך אויך געוויזן טרערן אין די א
דערווייל האָבן זיך די אַרומיקע שכנים דערוואוסט
דער דאָקטער יצחק איז געקומען. זיי זיינען זיך צו
געלאָפֿן, האָבן אַריינגעטראָגן לאהן אין שטוב און זי
געמינטערט.

— געלויבט איז גאָט און געלויבט זיינען זיינע מע
ער האָט מיר צוריקגעקערט מיין מאַן! — האָט זי גע
אַז זי איז געקומען צו זיך.

יצחק איז געזעסן לעבן איר. ער האָט געפֿילט
זיין האַרץ צערייסט זיך אויף שטיקלעך פֿון צער.
איז אים געווען צו קוקן אויף לאהן — אירע אויגן
פֿאַרצויגן מיט הייטלעך און איר פּנים זאָגט אים, אַז
ליידן זיינען גרויס.

די שטוב איז דערווייל געוואָרן פֿול מיט מע
יצחק האָט זיי דערציילט פֿון אַלץ וואָס מיט אים
פּאַסירט פֿאַר דער גאַנצער צייט.

— דאָס האָט דיך גאָט געשטראָפֿט! — האָב
געזאָגט צו אים. — דו האָסט ניט גענאָרפֿט הייל
פּויפּסט.

— ניין! איר זייט ניט גערעכט! — האָט זיי
געענטפֿערט. — איך בין אַ דאָקטער און מוז גו
מאַכן די ליידן פֿון אַלע מענטשן. איך מוז העלפֿ
קראַנקע, ווער זיי זאָלן ניט זיין!

— דו האָסט זיך געדאַרפֿט אָפּזאָגן, ווייל דאָס
וואָס דו האָסט געפֿונען, איז סיי ווי אַ נאַרישקייט.

— ניין, מיין מיטל איז ניט קיין נאַרישקייט,
אַ ריכטיקע זאַך. ניט דערפֿאַר, ווייל דאָס מיטל ט
זיינען מיינע קינדער אַוועק פֿאַר דער צייט פֿון דער
איך האָב דאָס ניט אויסגעטראַכט גלאַט אַזוי, א
—און ניט וו

ער דערזען פֿאַר די אויגן, ווי ער צאַפּט דאָס בלוט פֿון
קינדער, און ס'האָט אים פֿאַר ווייטאָג פֿאַרקלעמט
הארץ.

— קינדער מײַנע, קינדער מײַנע! — האָט ער גע-
ט.

שטאַרק האָט געקלאַפּט יצחקס האַרץ, אַז ער איז צו-
גנגען צו זײַן הויז. לאַנג האָט ער שוין ניט געזען
באַקאַנטע ערטער. ווער געדענקט נאָך יצחקן? צי וועט
ווער דערקענען? די פֿינף יאָר צרות האָבן אים על-
געמאַכט אויף גאַנצע פּופּציק. די האָר זײַנע זײַנען
געוואָרן, דאָס פּנים צעקנייטשט, דער רוקן אײַנגע-
צרות מאַכן דעם מענטשן ניט שענער...

יצחק איז צוגעגאַנגען צו זײַן הויז און האָט דערזען
די טרעפּ אַ פֿרוי, אָנגעטאָן אין ווײַסן. און לעבן דער
אַ גרײַז-גראָען מאַן. יצחק האָט באַלד דערקענט
פֿרוי, ער האָט אויך באַלד דערקענט דעם אַלטן
ן.

— אַ גוט מאָרגן דיר, לאה! — האָט ער געזאָגט מיט
ערדיקער שטים.

האָט ניט דערקענט דעם מאַנס קול און האָט זיך
רופֿן:

— אַ גוט יאָר דיר, ווער דו זאָלסט ניט זײַן!

הרן האָט אַ קוק געטאָן אויף יצחקן און האָט אים
דערקענט.

דאָקטער, יצחק! — האָט ער אויסגעשריִען. —
סטו?

ה האָט דערהערט די ווערטער און האָט אָנגע-
ן ציטערן פֿאַר שרעק. זי האָט זיך אַ הייב געטאָן
ט אויסגעשטרעקט צו יצחקן די הענט. יצחק איז
פֿן צו איר, אָבער ווי ער האָט נאָר נעענטער דער-
פּנים, האָט ער אַ קרעכץ געטאָן:

לאה, טײַערע מײַנע! — האָט ער אויסגעשריִען.
יסט בלינד? אָ, גאָט, ווען וועט שוין קומען אַ סוף

און ער האָט געוויינט, געריסן זיך די האָר פֿון
געקרעכצט מיט אַ שרעקלעכן פֿאַרשטיקטן קול —
האָט שוין געוויינט און געקרעכצט ניט קיין משוגענ

די פֿראַנצויזן האָבן געקוקט אויף אים און געש
זיי האָבן אויך ניט געקאָנט צוזען דעם צער ז
ענדלעך איז יצחק געקומען צו זיך און האָט זיך אָפּג
צו די פֿראַנצויזן:

— איך בין גרייט צו פֿאָרן מיט אײַך קיין רוי
העלפֿן אײַערע קראַנקע און פֿאַרוואונדעטע, אַזוי ווי
האָב געהאָלפֿן אַנדערע. — אַזוי פֿיל צרות האָט ער
אַריבערגעטראָגן, און ס'האָט זיך אים געוואָלט אוים
קען דעם בעכער פֿון די לײַדן ביזן דעק. בײַ אים אי
בליבן, אַז ער מוז פֿאָרן קיין רוים, זען זײַן הויז א
פֿרוי, צי זי לעבט נאָך.

4

אויף מאָרגן אין דער פֿרי האָט זיך יצחק גע
מיט די פּויערים פֿון דאָרף און איז אַוועק מיט דער
קיין רוים. מיט טרערן אין די אויגן האָבן אים די
רים באַגלייט.

די פֿראַנצייזישע אַרמיי איז צוגעגאַנגען צו די ט
פֿון רוים. אין יענער צײַט איז אין רוים געזעסן
פּויפּסט אַלעקסאַנדער IV. דער פֿריִערדיקער פּו
איז געשטאָרבן פֿאַר צוויי יאָרן — נאָך דער אָפּער
האָט ער נאָך געלעבט כּמעט דרײַ יאָר.

די פֿראַנצויזן זײַנען אַרײַן אין שטאָט. יצחק
אויך געווען צווישן זיי. ער איז אַוועק צום ריטער
האָט אים געזאָגט, אַז ער האָט דאָ אַ שטוב, מיט אַ
און האָט געבעטן, מ'זאָל אים אָפּלאָזן. דער ריטער
אים באַדאַנקט פֿאַר דער הילף, וואָס די פֿראַנצויזן
געהאָט פֿון אים, און האָט אים אָפּגעלאָזן.

יצחק איז אַוועק אין יידישן קוואַרטאַל, וואו
געשטאַנען זײַן-הויז. ער איז געגאַנגען און געטר

געהאַנגען איבער זײַן נשמה, האָט זיך אָפּגעטאָן. ער
זיך מיט אַ מאָל דערמאָנט אין אַלץ, וואָס האָט מיט
פּאַסירט, אין זײַן היים, אין זײַנע קינדער, אין זײַן
. ער האָט זיך געכאַפּט פֿאַרן קאָפּ און איז געפֿאַלן
דער ערד. די פֿראַנצויזן האָבן פֿאַרוואונדערט גע-
אויף אים. זיי האָבן גענומען פֿאַרדעכטיקן, אַז ער
אַר אַ שפּיאָן. די סאָלדאַטן האָבן אים אַרויפֿגעלייגט
וואָגן און אים געבראַכט אין דאָרף אַרײַן.
דער אָנפֿירער האָט גלײַך פֿאַררופֿן צו זיך די עלטסטע
אָרף און האָט געפֿרעגט בײַ זיי, וואָס פֿאַר אַ מענטש
איז אָט דער יצחק.
— פֿון וואַנען ער איז, ווייסן מיר ניט, מיר ווייסן נאָר,
ער איז אַ גוטער דאָקטער. ער וואוינט שוין בײַ אונדז
אַר. און מיר האָבן פֿון אים אַחוץ גוטס קיין זאַך ניט
.
טען האָט אַרײַנגערופֿן יצחקן. קוים וואָס ער האָט
עהאַלטן אויף די פֿיס. דאָס פּנים איז אים געווען
ער האָט זיך אין גאַנצן איבערגעביטן, פֿון די אויגן
אַרשוואונדן דער אויסדרוק פֿון משוגעת.
— איך האָב געהערט, אַז דו ביסט אַ גוטער דאָקטער,
ט געזאָגט צו אים דער רײַטער, — מיר דאַרפֿן האָבן
דאָקטוירים. ווילסט אונדז דינען און גיין מיט אונדז
רוים?
.. גיין קיין רוים? גיין אַהין צו, וואו עס זײַנען
די שרעקלעכסטע זאַכן אין זײַן לעבן, וואו עס
און עס קלאָגט, קען זײַן נאָך ביז איצט, זײַן לאה? —
ין! בעסער ניט גיין אַהין! בעסער פֿאַרבלײַבן דאָ
אַרטן אויפֿן טויט אין דעם פֿאַרוואָרפֿענעם דערפֿל!
- קינדער מײַנע! קינדער מײַנע! — האָט יצחק
בצט. און ער האָט זיך דערמאָנט די שרעקלעכע
ווען זײַן מעסער האָט זיך אָנגערירט אין זײַן זונס
... ער האָט ווידער דערזען פֿאַר זיך ווי לעבעדיק
יבערגעשראָקענע קינד.

יצחק וואָלט נאָך אַזוי אָפּגעלעבט אין דעם ד
ציַיט מיט יאָרן, ווען ס'וואָלט זיך פּלוצעם ניט גע
אַזאַ מעשׂה: איין מאָל האָט ער אָנגעקליבן אַ סך
און האָט זיך געזעצט אויף אַ הויכן פֿעלדז, וואָס
האַנגען איבערן וועג, פֿונאַנדערקליַיבן זיי. מיט
דערהערט ער אַ שאַלן פֿון אַ מלחמה־טרומייט. ע
אַ קוק געטאָן און דערזען פֿון וויַיטן — אַ גרויס
באַוואָפֿנטע מענטשן גייען איבערן וועג.

פֿאָרויס, אויף שיינע פֿערד אין גאָלדענע פּאַ
ריַיטן די אָנפֿירערס. יצחק קוקט און וואונדערט
וואַנען האָבן זיך גענומען די מענטשן? די ריַיטע
אים אויך באַמערקט און אים אַ רוף געטאָן צו זיך.
האָט זיך ניט גערירט פֿון אָרט. ער קוקט אויף זי
און הייבט זיך אָן צו דערמאָנען, אַז ערגעץ וואו
האָט ער שוין געזען אַזוינע אויסגעפּוצטע מענטשן
אָבער, קען ער זיך ניט דערמאָנען. עטלעכע ס
האָבן אַרויפֿגעקלעטערט אויפֿן פֿעלדז און האָבן
געשלעפּט יצחקן אונטן. באַלד איז צו אים צ
דער אָנפֿירער און האָט אים געפֿרעגט אויף פֿראַ
וואו געפֿינט זיך דאָ דאָס נאָענטסטע דאָרף. יצ
אים גאָרניט געענטפֿערט. ער האָט ברייט געע
אויגן, געקוקט אויפֿן ריַיטער, און ס'איז קענטיק גע
ער וויל זיך אין עפּעס דערמאָנען. נאָר באַלד א
צו זיך געקומען און האָט געפֿרעגט ביַים ריַיט
אויף פֿראַנצייזיש:

— ווער זיַיט איר?

דער ריַיטער האָט זיך געוואונדערט צו הערן
פֿראַנצייזישע שפּראַך פֿון עפּעם אַן אָפּגעריסענע
לער, דאָך האָט ער אים געענטפֿערט, אַז
נען אונטערטאַנער פֿון דעם פֿראַנצייזישן קיניג קאַר
וועלכער האָט דערקלערט מלחמה דעם קיניג פֿון
און דעם פּויפּסט, און ער, דער ריַיטער, איז דאָס
פֿירער פֿון אַן אָפּטיילונג, וואָס גייט פֿאָרויס. יצ

אַ גאַנצע נאַכט איז יצחק געזעסן לעבן קראַנקן קינד האָט אים געגעבן די רפֿואה. אים איז געוואָרן אַ בי־ ע גרינגער, אָבער אַ שוואַרצע כמאַרע האָט נאָך אַלץ ם פֿאַרדעקט פֿאַר אים, און וואָס איז הינטער דער רע — דאָס האָט ער ניט געוואוסט.

אין דער פֿרי האָט יצחק געוואָלט אַוועקגיין ווײַטער, די באַלעבאַטים האָבן אים מיט טרערן אין די אויגן ןהויבן בעטן, ער זאָל פֿאַרבלײַבן בײַ זיי ביז דאָס קינד געזונט ווערן. איז ער פֿאַרבליבן. אים איז געווען איינס — צי גיין ווײַטער, צי פֿאַרבלײַבן דאָ.

דערווײַל האָט זיך דאָס גאַנצע דאָרף דערוואוסט, אַז ן געקומען עפּעס איינער אַ מאָדנער מענטש און האָט טעוועט אַ קינד. אין דאָרף זײַנען געווען אַ סך קע, און אַלע זײַנען זיי באַלד געקומען צו יצחקן הילף. יצחק איז פֿאַרבליבן אין דאָרף און האָט געגנו־ היילן די קראַנקע. די פּויערים האָבן אים זייער ליב אַגן. אין אַ קורצער צײַט אַרום איז ער באַוואוסט רן אין די אַרומיקע דערפֿער, און פֿון אומעטום האָבן הויבן צו קומען צו אים קראַנקע. אַ סך מענטשן ער אויסגעהיילט, אַ סך געהאָלפֿן. אַלע האָבן אים לטן פֿאַר אַ מכשף (מעכאַשעף). ווער ער איז און אַנען ער איז, האָט קיינער ניט געוואוסט. יצחק וועגן זיך קיין מאָל גאָרניט דערציילט.

יר יאָר האָט יצחק אַזוי אָפּגעלעבט רואיק און שטיל. ינט האָט ער אין אַ פּויעריש הײַזל. די פּויערים אים געבן עסן און טרינקען, — באַשוכן און באַ־ אים. שעהן לאַנג פֿלעגט ער אַרומגיין איבער די קע פֿעלדער און וועלדער און קלײַבן פֿאַרשיידענע ביסלעכווײַז איז זיך זײַן קראַנקייט אויסגעשטאַ־ ון ער איז ווידער געקומען צום שׂכל. געדענקט ר נאָר דאָס, וואָס ס'האָט מיט אים פּאַסירט אין — וועגן זײַן ווײַב און קינדער און וועגן זײַן פֿריִער־ בן האָט ער אין גאַנצן פֿאַרגעסן

די פּים. בײַם װעג לעבן אַ גרױסן שטײן איז געש
אַ פּױעריש הײַזל. אין הײַזל האָט געלױכטן אַ פּ
יצחק איז אַרײַן און האָט זיך געזעצט. די באַלעב
האָבן אַ קוק געטאָן אויף יצחקן און האָבן גלײַך פֿאַר
נען, אַז ער איז ניט בײַם זינען. נאָר אַ מינהג אי
געװען אין די בערג, אַז יעדער גאַסט, װער ער זאָ
זײַן, איז געװען אַ גאַסט פֿון גאָט, און די באַלעב
האָט אים אָפּגעלאָזן איר אָרט לעבן פֿײַער, דערלאַנג
ברױט מיט געקעכץ און איז אַלײן אַװעק אין אַ װינ
װאו ס'איז געלעגן אירס אַ קראַנק קינד.

דאָס קינד האָט געהאַט היץ און האָט שװער
אָטעמט. באַלד האָט דאָס קינד זיך פֿונאַנדערגעװ
די מוטער האָט עס געקושט, געװאָלט פֿאַרװיגן, גע
לידלעך — קײן זאַך האָט ניט געהאָלפֿן. דאָס קינד
געװײנט אַלץ העכער און העכער. יצחק איז צוגעג
צו דער מאַמען און האָט זי געפֿרעגט, צי איר קינ
קראַנק.

— זײער קראַנק! — האָט זי געענטפֿערט און
זיך צעװײנט.

יצחק האָט דערזען אַ קראַנקן און ס'איז אים גע
עפּעס לײַכטער. ער איז געקומען אַ ביסל צו זיך,
באַקוקט דאָס קינד און האָט דערקענט זײַן קראַנק

— מען דאַרף אים געבן טרינקען אַזאַ גראָז, —
ער געזאָגט צו דער מוטער.

די מוטער האָט געװאוסט פֿון די גראָזן — זײ
געװאַקסן אויף די דערבײַאיקע פֿעלדזן. זי איז
אַװעק קלײַבן די גראָזן.

די קעלט, די פֿינצטערניש און די טיפֿע אָפּגרונט
די בערג האָבן זי ניט אָפּגעשראָקן, אַבי צו ראַטעװע
קינד.

אַז די מוטער האָט געבראַכט דאָס גראָז, האָט
צוגעריכט די רפֿואה און געגעבן דעם קינד. עס איז
בעסער געװאָרן און ס'איז אײַנגעשלאָפֿן. די מוטער
געװײנט פֿאַר פֿרײד

— וואָס איז מיט דיר? — האָט זי געפֿרעגט בײַ אים.
יצחק האָט איר ניט געענטפֿערט. זי האָט אים גע־
בט ברויט. יצחק האָט שוין אַפֿילו לאַנג ניט גע־
, דאָך האָט ער איצטער קיין שום טעם ניט גע־
. די פֿרוי האָט אים איבערגעבונדן די וואונדן און
גט צו אים:

— וואַרט דאָ אַפּ אַ ווײַלע, באַלד וועלן קומען מײַנע
ער פֿון פֿעלד, וועלן זיי דיך אַוועקפֿירן אין שטאָט
ן.

ווי נאָר יצחק האָט דערהערט דאָס וואָרט „קינדער",
ער זיך גלײַך אַ שטעל געטאָן אויף די פֿיס. ער וויל
ן עפּעס דערמאָנען — און קען ניט. עפּעס איז בײַ
אין קאָפּ אַלץ פֿאַרצויגן געוואָרן מיט אַ שוואַרצער
ע. אויפֿן האַרצן ליגט אים אַ שווערער שטיין און
ט און דריקט אַזוי... ער האָט אַ קרעכץ געטאָן
איז אַנטלאָפֿן. אַ סך טעג און נעכט איז ער אַזוי
פֿן דורך דערפֿער און שטעט, אַלץ קיין צפֿון.
ווי פֿריִער איז אים אין קאָפּ אַלצדינג פֿאַרצויגן גע־
מיט אַ שוואַרצן וואָלקן. און דאָס האַרץ — אַזוי ווי
ע חיות וואָלטן עס געריסן אויף שטיקער.
יצחק האָט געלעבט פֿון די נדבֿות, וואָס גוטע מענטשן
ן אים געבן. גיט מען אים עסן — עסט ער, גיט מען
ניט — בעט ער ניט. רופֿט מען אים אַרײַן אין אַ
נעכטיקן — גייט ער; רופֿט מען אים ניט — נעכ־
ער אונטערן פֿרײַען הימל, אונטער אַ בוים ערגעץ
גראָז. גאַנצע פֿינף חדשים האָט ער אַזוי אַרומגע־
ערט.

ערווײַל איז געוואָרן ווינטער, ס'איז אַרויס אַ שניי.
האָט ער זיך דערשלעפּט אַזש צו די אַלפּן־בערג.
געוואָרן אַלץ קעלטער, דער וועג איז געגאַנגען
אַרויף. גיין איז געוואָרן אַלץ שווערער.
איין מאָל בײַ נאַכט איז ער געקומען צו אַ דאָרף. די
ווײַנען אים פֿאַרפֿרוירן געוואָרן, און ער האָט געצי־
פֿאַר קעלט. קוים וואָס ער האָט זיך געהאַלטן אויף

ביַי נאַכט איז ער זייער אָפּגעשוואַכט געוואָרן און
פֿאַלן אויף דער ערד. לאַנג איז ער געלעגן אַ געח
און אַז ער האָט זיך אויפֿגעכאַפּט, איז שוין געווען ג
טאָג. ער האָט זיך גענומען אַרומקוקן — בערג א
מער. איבער אים וויגן זיך גרינע צווייַגן. אי
לעבן אים מורמלט אַ טייַכל. אויף די ביימלעך ז
פֿייגעלע. יצחק האָט זיך געכאַפּט פֿאַרן קאָפּ, זיך ג
דערמאָנען, וואָס מיט אים קומט פֿאָר, נאָר ער הא
געקענט. וואָס נעכטן איז געווען — האָט ער פֿאַ

דערווייַל איז פֿאַרבייַגעגאַנגען אַ פּויער. ע
ניט באַמערקט, אַז אונטערן בוים ליגט אַ מענטש,
איז אַרויפֿגעגאַנגען אויף יצחקן. יצחק האָט אַ
געטאָן און האָט זיך מיטן גאַנצן כּוח געלאָזט לויפֿ
פּויער האָט געמיינט, אַז ס'איז אַ משוגענער, או
זיך אָנגעהויבן צו צלמען (ציילעמען). יצחק איז
געלאָפֿן ווי אַ משוגענער. אַלע ווייַלע האָט ער ז
כאַפּט פֿאַרן קאָפּ, גערעדט עפּעס פֿאַר זיך, געוויי
געקרעכצט. לעבן אַ דאָרף זייַנען אויף אים אָנ
הינט, האָבן אויף אים צעריסן די קליידער, צעבי
ביז בלוט. קינדער האָבן אים באַוואָרפֿן מיט ש
קיינער פֿון די גרויסע האָט זיך פֿאַר אים ניט אָנג
ווייַל אין יענער פֿינצטערער צייַט האָט מען געהאַל
אין די משוגעים זיצן שדים.

יצחק האַלט דערווייַל אַלץ אין איין לויפֿן, ער פ
זיך גאָרניט ווערן. פֿאַר צרות פֿילט ער גאָר קיין ה
ניט. און אַזוי איז ער געלאָפֿן ביז וואַנען ער איז
געפֿאַלן אָן כּוחות לעבן עפּעס אַ הייַזל. פֿון הי
אַרויסגעגאַנגען אַ פֿרוי מיט אַ קינד אויף די הענ
האָט דערזען אויף דער ערד אַ געחלשטן, אַ צעבלו
מיט צעריסענע קליידער, און האָט אויף אים רחמנ
קראָגן. זי האָט געבראַכט וואַסער און האָט עס אים
געגאָסן אויפֿן קאָפּ. יצחק איז געקומען צו זיך. זי האָ

די דינער זײַנען געשטאַנען, האָבן איר גאָרניט גע־
ערט און טרויעריק געקוקט צו דער ערד.

לאה האָט זיך דעמאָלט אין אַלץ דערמאַנט און האָט
יטער, ביטער צעכליפּעט.

א וואָך צײַט איז אַריבער. לאה האָט שוין לאַנג
געוועזן אירע קינדער, אָפּגעזעסן שבֿעה און אין
ער געוואָרט אויפֿן מאַן און ניט אויפֿגעהערט צו
ן.

נאָך א וואָך צײַט איז אַריבער און יצחק קומט אַלץ
קיינער ווייס ניט, וואוהין ער איז אַוועק פֿון פֿאַ־
יצחק איז פֿאַרפֿאַלן געוואָרן און בײַ אַלעמען איז
בן, אַז ער איז געשטאָרבן. אין זײַן הויז איז גע־
פּוסט און וויסט. ס'הערט זיך שוין ניט קיין קינ־
ער געלעכטער, ס'קומען שוין ניט קיין קראַנקע.
אַליין זיצט לאה א פֿאַראומערטע, בעט גאָט און
אויפֿן מאַן. דער אַלטער אהרן פּרוּווט זי טרייסטן,
לאה הערט ניט אויף צו גיסן ביטערע טרערן. און
איז אַריבער א יאָר, און צוויי און דרײַ און פֿיר —
רערן און פֿון ניט שלאָפֿן בײַ נאַכט זײַנען בײַ לאהן
ק געוואָרן די אויגן און די אומגליקלעכע איז בלינד
רן.

3

צחק איז אָבער ניט געשטאָרבן. ווי זאָגט מען:
צרות לעבט מען.

ט וואָס ס'האָט מיט אים פּאַסירט אין דער לעצ־
צײַט. ווען מ'האָט אים אַרויסגעשלײַדערט פֿון
טס פּאַלאַץ, איז ער אַנטלאָפֿן וואוהין די אויגן
אים געטראָגן. ער איז געלאָפֿן און געלאָפֿן, אַלץ
ר, ווײַטער. לאַנג האָט ער אַרומגעוואַנדערט אי־
י גאַסן פֿון רוים, ביז ער איז געקומען צו די טויערן
טאָט און איז אַרויס אין פֿרײַען פֿעלד. פֿאַר מיד־
האָט ער קוים געאָטעמט, דער שווייס איז אים גערו־

רערט אויף יצחקס רפֿואה. דעם פּויפּסטס לײַט הא
געפֿרייט, וואָס דער קראַנקער איז פֿון טויט לעבעד
וואָרן. אַז ס'האָט צו זיי דערגרייכט די ניַים וועגן טו
די קינדער, האָבן זיי אַ שאָקל געטאָן מיטן קאָפּ א
זאָגט: „מסתמא איז אַזוי באַשערט! דאָס לעבן פֿ
הייליקייט איז טײַערער פֿאַר דעם לעבן פֿון די קי
וועגן יצחקן האָבן זיי גאָרניט געזאָגט. די טויטע
פּערס פֿון זײַנע קינדער האָט מען אָפּגעשיקט צ
אַהיים.

לאה איז דערווײַל געזעסן אין שטוב און האָט
געוויינט. געוויינט האָט זי נעבעך, ווען מ'האָט
געפֿירט איר מאַן צום פּויפּסט, אָבער נאָך מער ה
געיאָמערט, ווען מען האָט צוגענומען בײַ איר די ק
לאַנגע, שווערע שעהן איז זי געזעסן און האָט ני
וואוסט וואָס איבערצוטראַכטן.וואו איז דער מאַן א
וואו זײַנען די קינדער? צי לעבן זיי? . . .

די נאַכט איז אַריבער. אַ טאָג, לאַנג ווי אַ יא
אַוועק, און קיינער איז ניט געקומען.

לאה איז געזעסן לעבן בעט און האָט זיך צוגע
צי ס'קלאַפּט ניט אַ טיר, צי ס'הערט זיך ניט אַ קול.
אַט האָט מען אַ קלאַפּ געטאָן אין טיר און ס'האָ
דערטראָגן געשרייען פֿון גאַס. לאה איז אַראָפּגע
האָט געעפֿנט די טיר און האָט דערזען אומבאַכ
מענטשן מיט טראַגבעטלעך און אונטער אַ שוואַ
קאָלדרע ליגן די בלויע קערפּערס פֿון אירע קינדער

לאה איז געוואָרן בלאַס ווי דער טויט און אי
פֿאַלן אין חלשות. מען האָט זי אויפֿגעהויבן און
געטראָגן אין שטוב. אַ לאַנגע צײַט האָט לאה ניט גע
קומען צו זיך.

— וואו איז מײַן מאַן? רופֿט אים אַהער! —
זי אָנגעהויבן שרײַען, ווען מען האָט זי אָפּגעמינטער

— דער הער איז נאָך ניט געקומען! — האָבן גע
פֿערט די מענטשן.

נער באַנק איז געלעגן אָן באַוועגונג זײַן עלטערער
דער קאָפּ אין אַ זײַט, דאָס פּנים — בלוי, די אויגן
יסגעשפּאַרט...' לעבן אים האָט זיך אין קאָנוואול-
ם געצאַפּלט דער יִינגערער. ער האָט זיך געשטיקט
אַרויסגעלאָזן משונה־ווילדע קולות...

אַז יצחק האָט דערזען זײַנע קינדער, איז ער געבליבן
פֿאַרשטיינערט. קיין וואָרט ניט געקענט אַרויסריידן.
האָר האָבן זיך אים געשטעלט קאַפּויר. דאָס פּנים האָט
אים אויסגעצויגן, די אויגן זײַנען ברייט געוואָרן, ער
זיך געכאַפּט פֿאַרן קאָפּ און האָט ניט מיט זײַן קול
עהויבן שרײַען:

— קינדער מײַנע, קינדער מײַנע!...

ער האָט זיך אַ וואָרף געטאָן צו זיי און איז געפֿאַלן
די קני. וויינען האָט ער ניט געקענט, ער האָט
געציטערט מיט אַלע גלידער און שווער געאָטעמט.
האָט זיי געקושט און געמינטערט, נאָר אַלץ אומזיסט.
יגן ווי טויטע און ווערן אַלץ קעלטער...

מיט אַ מאָל האָט זיך יצחק אויפֿגעשטעלט, זיך גע-
ט פֿאַר די האָר, אַרויסגעלאָזן אַ שרעקלעכן קרעכץ
אָנגעהויבן צו שרײַען:

— קינדער מײַנע, קינדער מײַנע!

די הויפֿלײַט האָבן פֿאַר שרעק קיין וואָרט ניט גע-
ארויסריידן. יצחק האָט זיך אַ לאָז געטאָן פֿון צי-
און, האַלטנדיק זיך פֿאַרן קאָפּ, האָט ער ווי אַ משוגע-
אָנגעהויבן צו לויפֿן איבער די זאַלן פֿון פּאַלאַץ. ער
גאָרניט און הערט גאָרניט, פֿאַלט אַרויף אויף
ושן. אַלע זידלען אים, אַנטלויפֿן פֿון אים. לסוף
אים די דינער געכאַפּט און אַרויסגעשלײַדערט אויף
גאַס. יצחק האָט זיך געלאָזט לויפֿן, וואו די אויגן
אים געטראָגן...

דער פּויפּסט איז דערווײַל געשלאָפֿן שטיל און רואיק.
שלאָף האָט ער שוין פֿון לאַנג ניט געהאַט. אַרום

ווי נײַ בלוט האָט אָנגעהויבן צו שטראָמען אין זײַנע
ער האָט אויפֿגעהויבן דעם קאָפּ און האָט געזאָג
קינד עטלעכע גוטע ווערטער. דאָס יינגעלע האָ
נאָך מער דערשראָקן און האָט אָנגעהויבן צו וויינע

— טאַטע, ס'טוט מיר וויי! אוי, אוי, אוי, ווי
מיר וויי!..."

— שאַ, שאַ, מײַן קינד, נאָך איין מינוט — או
טיק! — האָט אים יצחק באַרואיקט. אָבער אליי
ער אויך קוים אײַנגעהאַלטן די טרערן, די הענט
געציטערט, די אויגן האָבן קיין זאַך ניט געזען, אַחו
שרעקלעכער וואונד אויפֿן זונס האַנט...

די אָבעראַציע האָט זיך געענדיקט. יצחק האָ
בערגעבונדן די קינדער און דעם פּויפּסט די וואו
האָט געדאַנקט גאָט, וואָס אַלץ איז אַריבער בשלו

— איך דאַנק דיר, יצחק, — האָט דער פּויפּס
זאָגט. — דו האָסט מיר געראַטעוועט דאָס לע
דערפֿאַר וועסטו קריגן שׂכר (סכאַר), ווי דו ביסט

יצחק האָט זיך אַ נייג געטאָן און איז אַרויס
קינדער אין אַ צווייטן צימער. אַלע האָבן אים אָ
רינגלט, אָפּגעגעבן מזל־טובֿ, באַוואונדערט זײַן
געדריקט אים די האַנט. די קינדער האָט מען ג
און געטוליעט און אַרײַנגעפֿירט אין אַ באַזונדער
יצחק האָט זיך געפֿילט זייער גוט. ער האָט ני
געראַטעוועט אַ מענטשן פֿון טויט, ער האָט אויך
וואָס ער האָט אויפֿגעטאָן פֿאַרן וואויל פֿון אַלעמע
נאָך ווי באַוויזן: אויף די אייגענע קינדער! יאָ,
טע מענטשן האָבן געטאָן אַן עוולה (אַוולע) אַ
זײַנע קינדער... גאָט שטייט דאָך אָבער פֿאַרן א

יצחק איז דורכגעגאַנגען דעם זאַל און איז צוגע
צום צימער, וואו די קינדער האָבן אויף אים גע
יצחק האָט געעפֿנט די טיר און האָט דערזען אַ
שטוב מיט הויפֿלײַט. אַלע שפּאַרן זיי זיך און סו
עפּעס. יצחק האָט זיך דורכגעשטופּט צום פֿע

יצחק האט אבער פארקריצט די ציין און איז א
ראגנער און א בלאסער צוגעגאנגען מיט די קינ-
צו די דאקטוירים און געזאגט:

— קומט, לאמיר גיין צום קראנקן, איך בין גרייט...
די הויפלייט האבן זיך נאך מער פארוואונדערט.
זיין באנעמען זיך האט יצחק זיי נאך מער צערייצט
בייז געמאכט.

יצחק איז אריין צום פויפסט אין צימער און האט זיך
מען צו דער ארבעט. „אזוי ווי דער פויפסט איז זייער
ך, — האט ער געטראכט, — דארף מען פאר אים
א סך בלוט. איך וועל נעמען פון יעדן זון א ביסל.
לט וועט דאס זיי אפשר ניט שאדן. איך וועל זאגן
ינדער, אז ס'איז ניט קיין סכנה, און זיי וועלן מיך
ן".

און ער האט אזוי געטאן.

שטארק, זייער שטארק האט געקלאפט יצחקס הארץ,
ער האט זיך צוגערירט מיטן שארפן מעסער צו זיין
לייב. דאס יינגעלע האט ניט געוויינט און נאר
פונאנדערגעעפנט די אויגן פאר שרעק. ער האט
ערט און מיט מורא געקוקט אויפן פאטער און
פויפסט, וואס איז געלעגן ווי א טויטער אויף די
סענע קישעלעך.

צחק איז געווארן נאך בלאסער און האט אלץ גע-
ט: „גאט, גאט, גיב מיר כוחות!..." ס'איז גע-
א רגע, ווען יצחקן האט זיך געדאכט, אז זיין האנט
א ציטער געטאן. ער האט מיט שרעק א קוק געטאן
זון. דאס קינד האט געשמייכלט דורך די טרערן.
לט איז אים אראפ ווי א שטיין פון הארצן. „דאנ-
אט!" — האט ער געטראכט — „עס גייט גוט, דער
ער וועט בלייבן לעבן". ער האט איבערגעבונדן
ן די וואונד, אים א קוש געטאן און צוגערופן דעם
ן.

י דאקטוירים קוקן אויף אים און גאפן. דער

זײַנען שוין דאָ און מיר האָבן שוין אויך געפֿונען מ
וואָס בײַ זיי קענסטו נעמען דאָס בלוט.

— וואו זײַנען זיי, די מענטשן? — האָט יצ
פֿרעגט.

— קום מיט אונדז, — האָבן זיי אים געזאָגט,
דו וועסט זיי זען.

און זיי האָבן אַרײַנגעפֿירט יצחקן אין צימער
זײַנע קינדער זײַנען געוועזן:

— אָט פֿון די קינדער וועסטו נעמען בלוט פֿ
היילקיים.

אַז יצחק האָט דערזען זײַנע קינדער, איז ער ג
בלאַס ווי אַ טויט. אויף דעם האָט ער זיך ניט ג
די קינדער וויינען, שטרעקן צו אים די הענט א
יצחק איז צו זיי צוגעגאַנגען און האָט זיי אָנגעהויבן
און אײַנשטילן:

— וואָס וויינט איר, מײַנע טײַערע? איך בי
מיט אײַך, איך וועל קיינעם ניט דערלאָזן אײַך ש
טאָן.

און דאָס האַרץ קלאַפּט אים אַזוי, און ס'איז אי
שווער, אַזוי שווער... און ער טראַכט זיך: „קע
זיך דען אָפּזאָגן איבערצוגיסן בלוט פֿון מײַנע א
קינדער? ניין! איך טאָר זיך ניט אָפּזאָגן! איצט
איך אַלעמען ווײַזן, אַז אמת בלײַבט אַלע מאָל אמת
ער האָט האָט אַרומגענומען די קינדער, געשמייכ
זיי, געקושט און געהאַלדזט זיי און דערבײַ ווידע
טראַכט: „וועט כאָטש די קראַפֿט פֿון מײַן ווילן זײַ
נוג, אַז איך זאָל קענען האַלטן וואָרט? וועט מ
האַנט ניט אַ ציטער טאָן, ווען איך וועל זיך צורירן
מעסער צו מײַנע קינדער? גאָט, גאָט! גיב מיר כּוח
ער קושט און טרייסט די קינדער, און די אַרומיקע
אויף אים און ווינקען זיך איבער מיט אַ בייזן ש
„ער וועט ניט אויסהאַלטן — טראַכטן זיי, — באַלד
ער זיך אָפּ פֿון זײַנע ווערטער!“

— אויב דו קענסט מיר העלפן, טא וואס ווארטסטו?
יצחק האט אים געענטפערט, אז ער איז גרייט גלייך
טרעטן צו דער ארבעט, זאל מען נאר געפינען א
טשן, וואס זאל געבן זיין בלוט, און זאל מען שיקן צו
אהיים נאך די אינסטרומענטן.

די דאקטוירים און דעם פויפסטס לייט האבן פאר־
אנען, אז זיי מוזן נאכגעבן, און האבן אזוי געזאגט
צחקן:

— פארבלייב דא א ווײַלע און מיר וועלן שוין געפי־
דעם נייטיקן מענטשן און וועלן שיקן צו דיר אהיים
די אינסטרומענטן.

און זיי האבן טאקע אזוי געטאן. זיי האבן געלאזן
קן בײַם קראנקן און צו אים אהיים האבן זיי אוועק־
יקט מענטשן מיט אזא באפעל:

— ברענגט אין פאלאץ ארײַן דעם דאקטערס אינ־
ומענטן און אויך זײַנע קינדער; אויב ער האט קיין
ער ניט, זאל קומען זײַן פרוי.

— מיר וועלן יצחקן נייטן — האבן די דאקטוירים גע־
כט — איבערצוגיסן דאס בלוט פון זײַנע אייגענע
ער. אויב ער האט ניט קיין שלעכטע געדאנקען,
ער זיך ניט אפזאגן איבערצוגיסן בלוט אפילו פון
אייגענע קינדער. ער וועט זײַן פארזיכטיקער און
אלץ טאן, כדי די קינדער זײַנע זאלן לעבן בלײַבן.
ער וועט זיך אבער אפזאגן דאס צו טאן, איז א סימן,
ר האט געהאט בייזע געדאנקען. דעמאלט דארף מען
טייטן, און ניט נאר אים, נאר אפילו זײַנע נאענטע
אלע יידן...

די מענטשן זײַנען צוריקגעקומען און האבן געבראכט
אינסטרומענטן און יצחקס קינדער...

די קינדער נעבעך האבן געציטערט און געוויינט.
האבן זיך געהאלטן איינער אן דעם אנדערן, זיי האבן
געוואוסט וואוהין און נאך וואס מען פירט זיי.

— איצט קענסטו זיך נעמען צו דער ארבעט, — האבן

— פֿון וואַנען ווייסטו אַזאַ מין מיטל? — הא

געפֿרעגט — מיר האָבן קיין מאָל ניט געהערט

— איך האָב אויך קיין מאָל ניט געהערט

ביז איך האָב עס אַליין ניט אויסגעפֿונען און האָב

אויסגעפּרואוווט — האָט יצחק געענטפֿערט.

— אַזוי! — האָבן זיך אָפּגערופֿן דעם פּויפּסט

— דאָס איז דײַן אייגענער אײַנפֿאַל! צי ביסטו

זיכער, אַז דאָס וועט זיך דיר אײַנגעבן?

— איך האָב מיט מײַנע אייגענע הענט איבער

בלוט און איך פֿאַרלאָז זיך אויף זיי.

— און דו נעמסט זיך אונטער אַרײַנצוגיסן

אָדערן פֿון זײַן הייליקייט פֿריש בלוט?

— יאָ, איך נעם זיך אונטער!

יצחקס ווערטער זײַנען ניט געפֿעלן געוואָר

פּויפּסטס דאָקטוירים. זיי זײַנען אָפּגעגאַנגען אין

און האָבן צווישן זיך אַזוי גערעדט: „מען טאָר ני

לאָזן יצחקן איבערגיסן דאָס בלוט! ווער ווייס

וועט זיך אים דער מיטל טאַקע אײַנגעבן? או

וועט אויסהיילן דעם פּויפּסט, וועט מען אונדז מ

מאָל ניט רופֿן! דאָס לוינט אונדז ניט!"

און זיי האָבן שטילערהייט געזאָגט דעם פּויפּ

זאָל זיך ניט צוהערן צו די רייד פֿון אַ ייִדן. גאָ

וואָס פֿאַר אַ מענטש ער איז און וואָס ער טראַכ

דער פּויפּסט האָט אָבער ניט געוואָלט שטאַרבן

זײַנע דאָקטוירים האָט ער שוין אויף קיין הילף

האָפֿט.

— ניין! — האָט ער געזאָגט — איך וועל

דער ייִדישער דאָקטער וועט הייסן!

לאַנג האָבן נאָך די דאָקטוירים און דעם פּ

לײַט געפּרואוווט אײַנריידן דעם פּויפּסט. אַלץ איז

געווען אומזיסט. דעם פּויפּסט האָט זיך נאָך ג

לעבן. זײַן לעצטע האָפֿענונג האָט ער געלייג

יצחקן. ער האָט צוגערופֿן יצחקן צו זיך און הא

האט דאך אזוי פיל שלעכטס געטאן די ייִדן, אומגע־
בט אזוי פיל אומשולדיקע... איך וועל זאגן, אז איך
קיין מיטל ניט, און ער וועט שטאַרבן...״

יצחק האט א קוק געטאן אויפן קראנקן; ער ליגט
אסער און קוקט אויף אים מיט אזוי פיל רחמנות, מיט
ווייטאג... ער איז איצט אזוי אומגליקלעך. א גע־
פון טיפן רחמנות נעמט דורך יצחקן. ער שווײַגט
טראכט אליין: „איצטער איז ער אומגליקלעך און
ך און ווארט פון מיר אויף הילף, מעג איך זיך דען
גן אים צו ראטעווען? ער איז דאך מער ניט ווי א
וש. דאס שלעכטס וואס ער האט ייִדן געטאן פאלט
זײַן געוויסן. וואס דארף איך באהאלטן מײַן אויס־
גענעם מיטל? איך האב דאך געארבעט ניט פאר זיך,
פאר אלע מענטשן. איך מוז אים אויך קומען צו
!...״

און יצחק האט זיך אפגערופן צו די דאקטוירים:

— יא, איך האב א מיטל ווי אזוי אויסצוהיילן זײַן
קייט!

די דאקטוירים האבן זיך זייער פארוואונדערט, דער־
דיק יצחקס ענטפער. זיי זײַנען אלע געווען גע־
טע, און לויט זייער מיינונג, איז שוין פארן פויפסט
רפואה גיט געווען.

— וואס פאר א מיטל האסטו? — האבן זיי גע־
ט.

— מען דארף אריינגיסן דעם פויפסט אין די אדערן
בלוט! — האט יצחק רואיק געענטפערט.

די דאקטוירים זײַנען נאך מער איבערראשט געווארן.
אבן אין ערגעץ קיין מאל ניט געהערט און ניט גע־
ט פון אזא מיטל. זיי האבן געהאלטן, אז ארײַנ־
בלוט אין די אדערן פון א לעבעדיקן מענטשן איז אן
עגלעכע זאך, און זיי האבן גענומען טראכטן, אז דער
ער דאקטער האט געוויס באהאלטענע שלעכטע גע־

ער האט זי א קוש געטאן און איז ארויס
מענטשן פון פויפסט.

— קומט, — האט ער געזאגט, — איך בין גר

מ'האט געבראכט יצחקן אין פאלאץ. מען
אים פון איין זאל אין דעם אנדערן. די זאלן זיינ
מיט די רייכסטע נאבלליַיט פון שטאט. אויף אינ
קיינער אפילו א קוק ניט געטאן. אט האט מע
אריינגעפירט אין דעם פויפסטס צימער. ער איז
און האט זיך ארומגעקוקט — א גרויסער צימער
דער וואנט שטייט א גרויס גאלדן בעט. אויפן בעט
א מענטש, א בלאסער, און גיט זיך ניט קיין רי
הענט אראפגעלאזן, קוים וואס די נשמה האלט ז
אים. ביים בעט שטייען מענטשן אנגעטאן אין ש
און ריידן שטיל צווישן זיך.

מ'האט צוגעפירט יצחקן צום בעט און אים א
זאגט:

— דאקטער יצחק, זיין הייליקייט דער פויפס
געפערלעך קראנק. צי קענען דיינע קענטעניש א
חכמה אים באהילפיק זיין?

2

יצחק איז צוגעגאנגען נעענטער און האט אנג
אויסצוהערן דעם קראנקן. ער האט פונאנדערגע
די דאקטוירים, וואס האבן אים פון פריער אן קוריר
זיי האבן אים דערציילט, אז דעם פויפסטס קראנקיי
א געפערלעכע און קיין מיטל איז ניטא צו איר.
האט אבער גלייך דערקענט דעם פויפסטס קרא
דער פויפסט איז געווען זייער בלוטארעם. אים א
היילן מוז מען אין די אדערן זיינע אריינגיסן פריש

— נו, וואס זאגסטו, יצחק? — האבן געפ
די דאקטוירים — האסטו א מיטל אויסצוהיילן
פויפסטן?

יצחק האט א קוק געטאן אויף זיי און האט זי

צו טאָג, — איז יצחק איין אָוונט געזעסן בײַ זיך אין
ער און האָט געאַרבעט.

פּלוצעם האָט זיך דערהערט אַ שטאַרקער קלאַפּ אין

— עפֿנט! עפֿנט גיכער! — האָבן זיך דערהערט קולות
אַם.

לאה איז צוגעלאָפֿן צו דער טיר, האָט זי געעפֿנט און
אַפּגעטראָטן פֿאַרוואונדערט צוריק. פֿאַר איר איז
שטאַנען עפּעס אַ מענטש אין רײַכע סאַמעטענע קליי-
און הינטער אים — נאָך עטלעכע אין באַגילטע פּאַנ-
ט און אין שטאָלענע העלמען, מיט שווערדן בײַ די
און מיט שפּיזן אין די הענט.

— דאָ וואוינט דער דאָקטער יצחק? — האָט גע-
ט דער מענטש אין די שוואַרצע קליידער.

לאה האָט זיך אַזוי דערשראָקן פֿאַר די אומבאַקאַנטע
, אַז זי האָט אַ וואָרט ניט געקאָנט אַרויסריידן. די
האָבן יעמאָלט געוואוינט אין באַזונדערע גאַסן, אין גע-
, און אין די דאָזיקע געטאָס פֿלעגט מען זעלטן ווען
באַוואָפֿנטע מענטשן.

— זײַן הייליקייט, דער פּויפּסט אינאָצענט דער
ער, האָט אונדז געשיקט אַהערצו, מיטן באַפֿעל צו
גען אין זײַן פּאַלאַץ דעם דאָקטער יצחק, — האָט
נט דער אומבאַקאַנטער.

אַז לאה האָט דערהערט די ווערטער, האָט זי זיך בי-
פֿונאַנדערגעוויינט. זי האָט געוואוסט, אַז ווען מען
אַ ייִדן צום פּויפּסט, איז עס ניט קיין אַנזאָג אויף

זי איז אַרײַן צום מאַן, האָט אים דערציילט, אַז מ'איז
מען צו אים פֿון פּויפּסט, און האָט זיך נאָך שטאַרקער
ינט.

— וואָס וויינסטו, לאה? — האָט זי יצחק געטרייסט
דען איז דאָס ערשטע מאָל, אַז מען רופֿט מיך

— דאַנקען גאָט! — האָט יצחק יעמאָלט ג

— אַ האַלבע אַרבעט איז שוין אָפּגעטאָן!

כּדי צו זײַן זיכער אין זיך אַליין, האָט ער מאָל צוואַנציק איבערגעזהרט די פּרואוון. אַלע פּ האָבן זיך אײַנגעגעבן. דעמאָלט האָט ער אָפּגעוויש שווייס פֿון זײַן פּנים און געזאָגט:

— ס'איז דאָ אַ מיטל אויסצוהיילן בלוט מענטשן. מען קען איבערגיסן בלוט פֿון איינע דעם אַנדערן; איך האָב דאָס אַליין געזען, אַליין מיט אייגענע הענט געמאַכט, איך בין דערגאַנגען דעם און קיינער וועט מיך שוין ניט קענען איבעררײדן, אַז ניט אַזוי.

יצחק האָט זיך זייער געפֿרייט מיט דעם וואָס ע אויסגעפֿונען. ער איז צוגעגאַנגען צו זײַן פֿרוי און איר אויך אַנגעזאָגט די פֿריילעכע נײַעס:

— פֿריי זיך, לאה, — האָט ער געזאָגט צו אי אַ שײַנענדיק פּנים, — איך האָב געפֿונען אַ נײַעם ווי צו היילן קראַנקע. איך וועל אַהרנען געזונט מאַ

און ער האָט איר דערציילט אַלץ וועגן זײַן אַ לאה האָט זיך געפֿרייט צוזאַמען מיט אים.

— מאָרגן, — האָט יצחק ווײַטער געזאָגט, — איך אַרײַנגיסן אין אַהרנס אָדערן פֿריש בלוט, און מײַן האַנט וועט ניט אַ ציטער טאָן, בין איך זיכע אַהרן וועט זײַן פֿריש און געזונט!

— זאָג מיר, מײַן טײַערער, האָט לאה געפֿרעג צי ביסטו טאַקע זיכער, אַז דײַן האַנט וועט ניט אַ צ טאָן?

— שרעק זיך ניט, לאה, — האָט זי יצחק בארו

— ניט צום ערשטן מאָל קומט אויס צו האַלטן מעסער אין האַנט! — ער האָט זי אַ קוש געטאָן או אַרײַן צו זיך אין צימער.

ווען דער אַלטער אַהרן האָט שוין געהאַט דו

נער קען שוין קיין פֿריש בלוט אין זײַנע אָדערן ניט
ײַנגיסן!...

יצחק האָט איבערגעבונדן דעם קראַנקן די וואונדן.

דער אַלטער איז געלעגן אָן אָטעם, די אויגן פֿאַר-
בט, די הענט אַראָפּגעלאָזן...

יצחק האָט געקוקט אויף אים און האָט צו זיך אַליין
עדט:

— ניין, מ'טאָר אים אַזוי ניט לאָזן! מען מוז פֿאַר אים
ינען אַ רפֿואה! ער האָט פֿאַרלוירן אַזוי פֿיל בלוט...
ב ער וועט אַפֿילו יאָ קומען צו זיך, איז אויך זײַן לעבן
ן לעבן ניט, — אָן בלוט וועט ער לאַנג ניט ציִען..
מוז פּרוּוון איבערגיסן אין זײַנע אָדערן בלוט פֿון
צווייטן מענטשן!... אמת, קיינער האָט דאָס נאָך
ר מיר ניט געטאָן, נאָר איך מוז דאָס טאָן! אפֿשר?...
אָר וועט זיך דאָס מיר אײַנגעבן? און אַז דאָס וועט
מיר אײַנגעבן, וועל איך דאָך קענען אויסהיילן פֿון
טאָרעמקייט אַזוי פֿיל מענטשן!...

יצחק האָט געוואוסט, אַז די אָדערן, אין וועלכע דאָס
ט פֿליסט, זײַנען געבויט בײַ די מענטשן און בײַ די
ת אויף איין שטייגער. ער האָט גענומען צוויי קי-
לעך (RABBITS) האָט אויסגעצאַפּט פֿון איינעם אַ סך
ט און אַרײַנגעגאָסן עס אין דעם בלוט פֿון צווייטן קי-
. עטלעכע טעג נאָך אַנאַנד האָט ער געמאַכט אַזוינע
וון. אהרן איז דערווײַל געלעגן אַ פֿאַרחלשטער. דער
טער האָט געאַרבעט מיט אַלע כּוחות און האָט געהאַט
זינען נאָר איין זאַך — ווי אַזוי צו ראַטעווען אים פֿון
ט. די ערשטע פּרוּוון האָבן זיך ניט אײַנגעגעבן:
עטלעכע מינוט אַרום נאָך דער אָפּעראַציע פֿלעגט
קיניגל פּגרן. ביסלעכווײַז אָבער האָט זיך יצחק
געלערנט די זאַך, און ענדלעך האָבן זיך זײַנע פּרוּוון
ר גוט אײַנגעגעבן. ער האָט אַזוי קונציק איבערגע-
ן דאָס בלוט פֿון איין קיניגל אין דעם אַנדערן, אַז
ע זײַנען געבליבן לעבן.

יצחק האָט גלײַך דערקענט דעם אַלטן. ד
געווען אַ אָרעמער ייִד ר' אהרן, וואָס פֿלעגט אָ
אַרײַנקומען צו אים.

יצחק איז אַרויס אויפֿן גאַס און האָט געפֿרעג
ס'האָט פּאַסירט.

— אַן אומגליק, אַ גרויס אומגליק! — האָ
אים געענטפֿערט — דער אַלטער ר' אהרן ש
אַוועק... ער איז אַראָפּגעפֿאַלן פֿון אַ לייטער
האָבן אים געפֿונען אין אַ טײַך מיט בלוט.

יצחק האָט געהייסן אַרײַנטראָגן דעם אַלטן
אין שטוב.

דער דאָקטער האָט זיך געשטעלט לעבן קראַנק
די קני און האָט אים גענומען אויסהערן און אַר
דער אַלטער ר' אהרן איז געווען אין גאַנצן בלוי. ע
פֿאַרלוירן זייער אַ סך בלוט. עס האָט אויסגעזען,
אַט שטאַרבט ער.

— ס'אַראַ אומגליק, ס'אַראַ אומגליק! — האָ
מענטשן געבראָכן מיט די הענט — ער שטאַרבט
אַוועק, ר' אהרן!...

אַלע האָבן אים זייער ליב געהאַט, דעם אַל
אהרנען, ווײַל ער איז געווען זייער אַ גוטער און זיי
ערלעכער מאַן. קיינער האָט אים אָבער איצט ני
קאָנט העלפֿן.

באַלד האָבן די נײַטיקע מענטשן פֿאַרלאָזן דעם
טערס הויז, און דער דאָקטער מיטן קראַנקן זײַנען
בליבן אַליין.

ר' אהרן איז געלעגן אַ בלאַסער און אַ קאַלטער,
ווי אַ מת.

דער דאָקטער איז געשטאַנען איבער אים און
געטראַכט:

— אַט שטאַרבט ער אַוועק, ר' אהרן! אַט שט
אַוועק אַזאַ וואוילער מענטש! ניטאָ קיין מיטל אַ

1

מיט פֿיר הונדערט יאָר צוריק האָט געלעבט אין דער
ט רוים אַ ייִדישער דאָקטער מיטן נאָמען יצחק.
דער דאָקטער האָט געהאַט אַן אייגן הויז און
דאָרטן געוואוינט מיט זײַן פֿרוי לאה און מיט צוויי
דער ייִנגערער זון איז אַלט געווען צען יאָר, דער
ערער האָט געדאַרפֿט ווערן צוועלף יאָר אַלט.

יצחק איז געווען איינער פֿון די בעסטע דאָקטוירים
רוים, און דעריבער פֿלעגן צו אים קומען זייער אַ סך
נקע, ייִדן און קריסטן. יצחק פֿלעגט קיינעם ניט אָפּ-
אין הילף. ער האָט אַלעמען געהיילט. די רײַכע
ן אים באַצאָלן פֿאַר זײַן מי; אָרעמע לײַט פֿלעגן נאָך
אים באַקומען מתּנות.

יצחק איז געווען זייער אַ געלערנטער מענטש, אָבער
האָט פֿאַרשטאַנען, אַז דאָס וואָס ער קען איז נאָך אַלץ
יק. ער האָט פֿון אַלץ געוואָלט וויסן — ווי אַזוי עס
עגן זיך איבערן הימל די זון, די לבֿנה און די שטערן;
זוי עס וואַקסן דיביימער און די גראָזן; וועלכע גראָזן
ן ניצלעך פֿאַרן מענטשן און וועלכע — שעדלעך; ווי
געבויט דעם מענטשנס קערפּער, פֿון וואָס קומען
שיידענע קראַנקייטן, ווי אַזוי דאַרף מען די דאָזיקע
נקייטן היילן.

שעהן לאַנג פֿלעגט יצחק אָפּזיצן איבער די ביכער און
טראַכטן וועגן די אַלע פֿראַגעס.

איין מאָל אין אָוונט איז יצחק געזעסן בײַ זיך אין
ב און האָט געלייענט אַ בוך. מיט אַ מאָל האָט זיך
הערט פֿון גאַס עפּעס אַ געשריי און אַ טומל. יצחק
נעעפֿנט אַ פֿענצטער און האָט דערזען ווי צו זײַן
לאָזן זיך אַ סך מענטשן. פֿאָרויס טראָגט מען אויף
נטל עפּעס אַן אַלטן מאַן. דער אַלטער איז אין גאַנצן
גאָסן מיט בלוט. ער ליגט אויפֿן בעטל מיט פֿאַר-

קינדער־רינג־ביבליאָטעק

אַ מעשׂה
מיט אַ ייִדישן דאָקטער

פון

נ. רובאַקין

ייִדיש פון

ש. באַסטאָמסקי

•

175 E. BROADWAY
NEW YORK 2, N. Y.—
Printed in the U.S.A.

אויפגעזעצט און געדרוקט אין „פּאַריש פּרעס״
end by PARISH PRESS, 155 W. 25th St., N. Y. 1, N. Y.
10

נ. רובאַקין

אַ מעשׂה
מיט אַ ייִדישן דאָקטער

ייִדיש פֿון

ש. באַסטאָמסקי

אַרויסגעגעבן פֿון

פֿאַרלאַג „אַרבעטער־רינג"

בייַ דעם בילדונגס־קאָמיטעט פֿון אַרבעטער־רינג

נ. רובאַסין

אַ מעשה
ט אַ יידישן דאָקטער